

end de „grovere“ Redskaber, som nu staar i vor bevidste Tjeneste.

Hvordan det nu end hænger sammen hermed, saa kan det næppe nægtes, at der ved Siden af megen Humbug og Sygelighed ogsaa foretages alvorlige og intelligente Undersøgelser paa de skjulte Kræfters Omraade og gøres Erfaringer, som nok kan antages at ville faa stor Betydning i Fremtidens Forsøg paa at trænge ind i Menneskets indre Verden og forklare dens Love og Sammenhæng. At stille sig paa et forudfattet Nej-Standpunkt kan næppe kaldes videnskabeligt, da det dog maa erkendes, at den omtalte det Verden er noget højt mystisk — mystisk i den Forstand, at vi endnu ikke kender den ret meget eller forstaar den ret langt.

Endnu et andet Udslag af bemeldte Interesse bevæger sig paa ganske anderledes sikker Grund, og dets Tendens er i høj Grad lige til og dagklar; men det har det maaske tillige mere i Udstrækningen end i Dybden. Det peger hen i Retning af Livskunst. — Vi skal være selvlevende, modtagelige for Livet, saaledes som det ytrer sig paa mangfoldig Maade omkring os og i os; vi skal nedbryde alle de Dæmninger af Skik og Brug, af Moder og Fordomme, af dumme Hensyn til hvad andre siger og gør, tror, mener og tænker, saa at Livets egen rige, friske Strøm, umiddelbart kan faa Adgang til os; vi skal fjerne de tætte Skodder af Ugidelighed og Dovenskab, Lige-gyldighed og Sløvhed, Mistro og Overlegenhed, saa at Lys og Luft frit kan strømme ind til os.

Vidnesbyrd i denne Retning finder vi i vort Land tydeligst i Ludv. Feilbergs Bøger „Om størst Udbytte af Sjælseverner“ (1881), „Om Ligeløb og Kredsning i Sjælelivet“ (1896), „Om sjælelig Ringhed“ (1899—1902); endvidere i Vilh. Andersens i Vinter udkomne Bog „Aaret og Dagen“ og i det ovennævnte „Tidsskrift for Aandskultur og Menneskekundskab.“

Disse Aandsprodukter er stærkt beslægtede og umiskendeligt Grene paa samme Stamme.

Det er ikke vor Opgave her at gaa nærmere ind paa disse Ting, men kun ved en kort Omtale at gøre Kv. og Samf.'s Læsere opmærksomme paa ovennævnte Tidsskrift.

I rigtig Erkendelse af, at Sansen for materielle Værdier staar i fuldeste Flor, og at det sociale Livs Omraade er vel bearbejdet, medens det indre sjælelige Livs Omraade er sørgelig forsømt, fremsættes det i Nr. 1 som Bladets Opgave „at give en mere direkte Undervisning og Opøvelse i Aandskultur end den hidtil gængse.“

„Man studser lidt ved følgende Program: Nærmere bestemt vil vort Arbejde komme til at gaa ud paa: Fremstilling af de aandelige Værdier og Grundlagene, hvorpaa de hviler; Klarlægning og Vurdering af sjælelige Egenskaber og Tilstande; praktisk og populær Oplysning om Sjælelivets Grundlove; Indsigt i sjælelige Arbejder og Væktforhold; Indøvelse af aandskulturelle Synspunkter overfor allehaande af det daglige Livs Sysselsættelser og Forhold; Udryddelse af al usund Selv-

agttagelse og Selvfordybelse (kan kun ske gennem praktisk psykologisk Oplysning, der fjerner Uklarhederne); endvidere i direkte Undervisning i Menneskekundskab og socialt Omdømme, i sjælelig Økonomi og sjælelig Hygieine; Opøvelse i Naturlagtagelse og i Forstaaelse af Kunstværker o. s. v. I Sammenhæng med disse Emner vil vi ogsaa komme til at berøre adskillige sociale og økonomiske Forhold.“ (Nr. 1.)

Menneskekundskab f. Eks. opnaas næppe ved „direkte Undervisning“, men kun ved direkte at studere Mennesker, iagttagelse dem i deres Liv og Færden og navnlig ved at leve sammen med dem og ved sin Interesse og Sympati vinde en altid voksende Forstaaelse af Deres Væsen og Veje. „Populær Oplysning om Sjælelivets Grundlove“ — hvem kender dem?

Med Hensyn til Indøvelsen af aandskulturelle Synspunkter og „Undervisning i socialt Omdømme“ (!), da ledes Tanken hen paa noget ganske andet end Selvliv; „aandskulturelle Synspunkter“, skal ikke indøves, men bryde frem indefra — fra Selvlivet, være en Frugt af hele Ens Udvikling; og i „socialt Omdømme“ skal man ikke undervises, men det skal vokse frem som en naturlig Frugt af Ens Kendskab til og Forstaaelse af sin Tid.

Skal man bevare sin Selvstændighed og personlige Sandhed (eller vinde den, hvis man ikke har den), eller med andre Ord leve Selvliv — saa maa man nok dyrke sin egen Mark paa sin egen Maade.

Vilde man spørge, hvorledes Bladet har løst sin Opgave i det første Kvar-tal, da synes det mig, at Svaret maatte blive, at det indeholder mange fine iagttagelser og gode Enkeltheder, hist og her ogsaa nye Synspunkter og Belysninger, men paa den anden Side ogsaa en Del, som temmelig stærkt udsæker Kritiken.

Lad mig nævne et Par Eksempler paa det sidste: I „Træk af Samtalens Kultur“ (C. Lambek), der ellers indeholder saameget, som giver Genklang, synes Selvbehageligheden hist og her at give sig lidt for tydelig til Kende, og ligeledes stilles der paa et Par Steder ubillige Fordringer om Hensyn-tagen til Ens eget elskelige Selv.

Kan det siges, at Artiklerækken i Nr. 3, 4 og 5 „Om Manglen paa Forstaaelse imellem Folkehøjskolen og den akademiske Verden“ (Ludvig Feilberg) deler Sol og Vind lige? Det synes mig, at Forfatteren i sin Kritik af den akademiske Verden skyder langt over Maalet; det sunde og rigtige i en Kritik taber ganske sin Virkning, naar den er i den Grad overdreven.

Latteren og Munterheden i Eksperimentators „Smaa iagttagelser“ giver ikke Indtryk af at være rigtig sund eller frisk, og Bladet vil jo slaa til Lyd for Sundhed og Friskhed.

De Artikler, der i særlig Grad synes mig at slaa de rette Strengene an, er følgende: „Domme om Lykke“ (Nr. 7), „Aandelig Materialisme“ (Nr. 8), „Hjem-kærlighed og Hjemve“ (Nr. 13) og (delvis) „Humørsvingninger“ (Nr. 6), alle af C. Lambek. De bør læses in extenso og egner sig ikke til at refereres.

Forøvrigt var Meningen altsaa blot den, at henlede Opmærksomheden paa dette Tidsskrift, der sikkert bør vække Interesse som Symptom paa noget i vor Tid, der nok kan siges at høre med til det bedste og sundeste, og trods mine kritiske Bemærkninger ønsker jeg det Fremgang og Vækst — baade kvalitativt og kvantitativt, at det maa blive til Nytte baade for dem, der læser det og dem, der skriver i det; (de vil faa Luft for Tanker og Følelser, Erfaringer og Stemninger, og det bliver maaske ikke dets mindste Betydning).

Gid det maa faa Held til i stigende Grad at give Valuta for de i Nr. 1 udstedte store Veksler, og at dets Abonnenters Tal maa vokse hurtig og sikkert, saa at det maa faa en lang og lykkelig Levetid.

Helene Berg.

Adresser.

„Politiken“ af 11te ds. bruger mange stærke Ord mod Adresser, som i Følge Bladet aldrig har øvet nogen som helst Indflydelse paa Tingenes Gang, og er ganske overflodige i en demokratisk Stat. Der kan maaske være noget i Argumentationen, kun er det mærkeligt, at der ikke gøres en Undtagelse for den ene Halvdel af Befolkningen, som er urepræsenteret, de myndige umyndige — Kvinderne. Det er ikke Kvinderne, der „har et Folketing“ til at repræsentere sig, det er ikke Kvinderne, der lever under deres eget Ministerium. Og naar en Adresse som Kvindernes om Beskyttelse mod Overfald, i fjorten Dage har samlet op imod 200,000 Underskrifter, er der dog ikke Tvivl om, at den jo giver Udtryk for en Mængde opsparede Følelser af Sorg, Skam og Harm, altsaa for en virkelig Folkeafstemning. Dette vil sikkert forstaaes og anerkendes af Regering og Rigsdag, der vil vide at skaffe Hjælp, selv om man ikke ved Lov kan bortfjerne den dybere Aarsag til Ondet.

BØGER.

H. Thaarup: Om Georgismen. (Karl Schønbergs Forlag). 87 Sider.

Denne lille Bog har den æggende Undertitel: „Socialdemokratiets fredelige Afløser“. Denne Antydning af, at Socialdemokratiet skulde være et ufredeligt Parti forbliver imidlertid ubegrundet i hele Bogen, saa den maatte maaske hellere have været udeladt.

Georgismen er ikke en videnskabelig Lære; den er en Religion. Den hviler ikke paa ustandselig Søgen, saadan som al Videnskab maa gøre. Men den hviler paa en stædig Tro, saadan som enhver Religion gør. Men Bogen giver sig heller ikke ud for at være et videnskabeligt Indlæg, den kalder sig udtrykkelig „en folkelig Fremstilling“.

Man skulde derefter vente en Fremstilling af Georgismens Principper, af deres Gennemførlighed af den Udstrækning, hvori de faktisk allerede er gennemført. Men allerede Forordet tager denne Forventning fra os og bebuder, at Bogen vil „belyse hans store

Reform fra en enkelt Side, navnlig som det store Retfærdsmiddel i Kampen mod Samfundssygdommene“. Denne Bebudelse viser sig at være rigtig. Bogen søger netop at belyse Georgismen etisk.

Men dette sker lovlig meget ved Postulater, som enten de nu er rigtige eller ej, ikke her bliver begrundede.

Man savner i hele Bogen de overbevisende Paavisninger, som er Betingelsen for ad Tænkningens Vej at hverve en Sag Tilhængere. Forfatteren synes at mene, at hun har gjort alle Indsigelser mod Georgismens religionen døde og magtesløse ved at forsikre os om dens Forenlighed med en anden Religion nemlig Kristendommen. Der heliges to Kapitler til at omtale „Henry George selv og hans Forhold til Kirken.“

Paa Titelbladet burde i Stedet for „En folkelig Fremstilling“ have staaet „En etisk Belysning“.

Naar der lægges en Jernbane gennem en Egn, stiger de nærliggende Ejendomme i Værdi. Den, der ejer en af disse Ejendomme, faar altsaa en Formueforøgelse, uden at han har rørt en Finger derfor. Men af hvem faar han denne Gave? og med hvilken Ret? Det er herpaa, at George har givet det klare og utvivlsomt rigtige Svar:

Jernbanen er en Samfundsforanstaltning. Den tættere Bebyggelse, som er en Følge af dens Anlæg, har Brug for Jord til Boliger, skal have Korn og Kød til Føde, hvilket altter faar Pris-serne til at stige. De højere Priser paa Jordens Produkter gør Jordens Værdi i Handel og Vandel større. Denne Værdi skyldes altsaa Samfunds-fænomener, og følgelig har Samfundet Retten dertil. Samfundet skal derfor tilegne sig denne Værdi, hvorved den ikke tager noget fra nogen, og hvorved den delvis eller helt kan undgaa at opkræve Skatter.

Spørgsmaalet om denne Teoris Gennemførlighed i de forskellige Lande, om dens Konsekvenser for Samfundsordningen igrigt o. s. v. er et finansvidenskabeligt Spørgsmaal af den største Rækkevidde, og til dettes Løsning giver denne Bog intet Bidrag. Men den fremstiller nogle praktiske Tilfælde, hvor de ovennævnte Principper er raadende i et Samfund. Der nævnes saaledes Byen Freudenstadt, hvor Indbyggerne, fordi „Jorden udreder alle Udgifter“, ikke har betalt Skat i 300 Aar, medens der endog „bliver et aarligt Overskud til hver af de indskrevne Borgere“. Dette er om end ikke noget Bevis, saa dog et Eksempel paa, at man kan have det udmærket godt paa den Maade, men vel at mærke, naar der nu en Gang er saadan en Afgift paa Jorden.

Endvidere omtales New-Zealand, hvor der ogsaa er store Jordarealer, som Staten ejer, eller hvoraf den i hvert Fald modtager Afgifter. Man maa huske, at N.-Z. er et nyt Land, hvor ingen gamle Love, Skikke og Traditioner forhindrer nye Ideer i at træde ud i Livet. Og Befolkningen bestaar der af foretagssomme Folk fra alle Lande. Ingen Dødbider finder paa at udvandre fra Europa dertil. De fremmelige har der ingen Træghed at overvinde hos Befolkningen. Iøvrigt skriver Forfatteren,

Fritænker og Idealist.

Af Ellen Key, forkortet efter „Ord och Bild.“

Malwida von Meysenbug er født i Cassel den 28. Decbr. 1816 i en friherrelig Familie, hvis Adel sporedes baade i dens Navn og dens Sindelag. I hendes Hjem forenedes Hygge med almindelige Interesser og fin Dannelse. Faderen var en Tid lang Minister hos Hertugen af Darmstadt og fulgte saa denne som Ven. da Hertugen efter at have givet Afkald paa Tronen førte et omflakkende Liv. Moderen hørte til den humanistiske, paa en Gang aristokratiske og liberale Retning, som var et Særkende for det aandelige Liv i Goethes, Humboldternes, Schleiermachers og Rahels Tid.

Børnene blev tidlig gjort fortrolige med den klassiske Literatur og Musik, ligesom de ogsaa lærte mange berømte Personligheder at kende. Fri-

for enhver Skolepædagog fik Døtrene en omhyggelig Undervisning i Hjemmet, i hvilken der dog hverken forekom Religion eller Naturhistorie. Et Dukke-teater hørte derimod til et af den Tids Dannelsesmidler, som Malwida von Meysenbug ogsaa anbefaler Nutidens Opdragere. Ved Opførelsen af klassiske Skuespil for dette Teater, som ved Læsning af Historie og Biografier af store Personligheder, næredes hos den lille Malwida det Heltesværmeri, som hun kalder sin Barn-doms egentlige Religion.

Julirevolutionen vakte hendes politiske Interesse og medførte tillige den ovennævnte Forandring i Faderens Livsvilkaar, hvorved Familiens Liv blev omflakkende. Dette blev en kende-lig Hindring for Malwidas glødende Lyst til at lære, men gav hende som Erstatning større Mangfoldighed af Indtryk. I hendes Konfirmationstid opholdt Familien sig i det lille Det-mold; den foranledigede hende til alvorlig at fordybe sig i den kristne Livsanskuelse; men det var dog uden sand Trosøverbevisning og Troslæde, at hun blev konfirmeret. Ved sin

asketiske Iver for — Idealist, som hun var, — virkelig at leve efter den Lære, hun havde lovet at tro paa, blev hun derimod senere, som mange andre alvorlige Sjæle, mere og mere tvivlende om denne Læres Sandhed. Hun op-rørtes mod Dogmerne om Menneske-slægtens Syndefald, om Nødvendigheden af et Mellemled mellem Gud og Mennesker, og om en ved Jesus op-naaet Helliggørelse af Naturen, Kun-sten og andre menneskelige Livsom-raader, som i og for sig forekom hende guddommelige ogsaa uden slig Helliggørelse. Fremfor alt: hvortil havde Mennesket faaet sin Forstand, naar han ikke har Lov at bruge den, men skal tro netop paa det, som er imod al sund Fornuft.

Medens hun var optaget af sin aske-tiske Verdensforagelse og sine Sjæle-kampe, forsøgte hun dog ikke at strejfe om i Naturen, at dyrke Musik og at læse. Saaledes naaede hun en Dag frem til Goethes „Dichtung und Wahrheit“, hvortil hendes indre Ar-bejde uafvendende havde forberedt hende. Som et forløsende Ord slog en af hans centrale Tanker ned i hende:

„Jedes tüchtige Streben wendet sich von innen heraus auf die Welt.“)

Hun indsaa nu, at Kristendommen var bleven hende paatvungen, at den ikke var hendes Væsens egentlige Trang, som kun bestod i en umiddel-bar Kærlighed til hele det skønne Liv. Forestillingen om en personlig Gud begyndte at synes hende snæver; des mere gennemtrængtes hun af den Lykkefølelse, som Fornemmelsen af Guds Nærværelse i alt indgav hende, efter at hun nu uden Samvittigheds-skrupler kunde fordybe sig i denne Følelse. Hun følte en inderlig Har-moni i sin Kærlighed til Forældre, Søskende og smaa Søsterbørn, i sine rige aandelige Nydelser og i det mun-tre Selskabsliv. Med det fine Instinkt, som betegner den fødte „Levekunst-ner“, afværgede hun alle erotiske Til-nærmelser, idet hun følte sig altfor svag og bøjelig til uden Fare for sin Personlighed at kunne indgaa et tid-ligt Ægteskab. Da hun allerede var højt op i Tyverne, kom Sønnen af

*) Al dygtig Stæben vender sig indvendig fra udad mod Verden.